

Τρόποι Ανάπτυξης Παραγράφου

1

Παράγραφος με παραδείγματα

Θεματική περίοδος	Διατύπωση του θέματος – θέσης
Λεπτομέρειες	Παράθεση παραδειγμάτων ή παραδείγματος αντλημένων από την ιστορία, την επικαιρότητα, την εμπειρία ή τη φαντασία
κατακλείδα	Συγκεφαλαίωση - συμπέρασμα

π.χ. « Η έγκαιρη και έγκυρη πληροφόρηση έχει μεγάλη σημασία για τη ζωή του ανθρώπου. Ο έγκαιρα κι έγκυρα ενημερωμένος άνθρωπος μπορεί να διευθετεί μια σειρά από πρακτικά αλλά σημαντικά ζητήματα, όπως η αγορά χρήσιμων προϊόντων, τα ψυχαγωγικά του προγράμματα και η εκπλήρωση των υποχρεώσεών του στις τακτές προθεσμίες. Η πληροφόρηση είναι πολλαπλά χρήσιμη και για σοβαρότερα ζητήματα, λ.χ. για την εκπλήρωση υποχρεώσεων και την άσκηση δικαιωμάτων που έχει ο άνθρωπος ως πολίτης. Εξάλλου, εφόσον ο άνθρωπος είναι καλά ενημερωμένος για σύγχρονα θέματα, μπορεί ευκολότερα και καλύτερα να επικοινωνεί με άλλους ανθρώπους, με την άλλη γενιά ή με πολίτες άλλων χωρών, για παράδειγμα. Γι' αυτό ο άνθρωπος είναι τόσο πιο συνεπής στις υποχρεώσεις του και τόσο πιο ουσιαστικά παρεμβαίνει στις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις, όσο πιο έγκυρα και έγκαιρα πληροφορημένος είναι».

2

Παράγραφος με σύγκριση και αντίθεση

Θεματική περίοδος	Παρουσίαση των συγκρινόμενων μελών Λέξεις / εκφράσεις δηλωτικές της ομοιότητας ή της διαφοράς
Λεπτομέρειες	A. ανά σημείο παρουσίαση των γνωρισμάτων των συγκρινόμενων μελών → αντιθετικά ζεύγη B. ολοκληρωμένη παρουσίαση των γνωρισμάτων πρώτα του ενός μέλους κι έπειτα του άλλου → χωρισμός του κύριου μέρους της παραγράφου σε δύο μέρη
κατακλείδα	Συμπέρασμα – συμπέρασμα ή διαπίστωση κοινού στοιχείου

π.χ.

α. «Ανάλογα με τον τρόπο λειτουργίας τους, τα ΜΜΕ άλλοτε προσφέρουν πληροφόρηση κι άλλοτε γίνονται φορείς παραπληροφόρησης. Όταν επιδιώκεται η πληροφόρηση, τα ενημερωτικά κείμενα – προφορικά ή γραπτά – χρησιμοποιούν κυρίως ουσιαστικά και ρήματα για να προβάλλουν τα γεγονότα της επικαιρότητας, ενώ, όταν επιδιώκεται η παραπληροφόρηση, τα κείμενα βρίθουν επιθέτων και κάθε λογής προσδιορισμών που δίνουν την πρώτη θέση στα σχόλια. Στην πρώτη περίπτωση τα γεγονότα προβάλλονται ανάλογα με τη σπουδαιότητά τους, ενώ στη δεύτερη προσωπικές υποθέσεις παρουσιάζονται ως ειδήσεις γενικού ενδιαφέροντος. Στην πληροφόρηση τα στοιχεία που παρατίθενται είναι διασταυρωμένα, επιβεβαιωμένα και τα σχόλια σαφή, ρητά. Αντίθετα, στην παραπληροφόρηση τα μεταδιδόμενα στοιχεία είναι ανεπιβεβαιώτα, αποτελούν φήμες, ενώ τα σχόλια διαπλέκονται αεχώριστα με τις ειδήσεις. Η πληροφόρηση, τέλος, απευθύνεται στη λογική των δεκτών, τους ενημερώνει έγκυρα και συμβάλλει στη διαφώτισή τους, ενώ η παραπληροφόρηση απευθύνεται στο συναίσθημα, αποπροσανατολίζει και χειραγωγεί το δέκτη. Από τα παραπάνω είναι φανερό πως πληροφόρηση και παραπληροφόρηση χρησιμοποιούν διαφορετικά μέσα και υπηρετούν διαφορετικούς στόχους.»

β. «Ανάλογα με τον τρόπο λειτουργίας τους τα ΜΜΕ άλλοτε προσφέρουν πληροφόρηση κι άλλοτε γίνονται φορείς παραπληροφόρησης. Όταν επιδιώκεται η πληροφόρηση, τα ενημερωτικά κείμενα – προφορικά ή γραπτά – χρησιμοποιούν κυρίως ουσιαστικά και ρήματα για να προβάλλουν τα γεγονότα της επικαιρότητας ανάλογα με τη σπουδαιότητά τους για τη ζωή της κοινωνίας. Τα στοιχεία που παρατίθενται σ' αυτά είναι διασταυρωμένα, επιβεβαιωμένα και τα δημοσιογραφικά σχόλια σαφή, ρητά. Η πληροφόρηση απευθύνεται στη λογική των δεκτών, τους ενημερώνει έγκυρα, αξιόπιστα και συμβάλλει στη διαφώτισή τους σχετικά με τα τεκταινόμενα της επικαιρότητας. Αντίθετα, όταν στόχος είναι η

παραπληροφόρηση, τα ενημερωτικά κείμενα από τη μια βρίθουν επιθέτων και κάθε λογής προσδιορισμών κι από την άλλη προβάλλουν προσωπικές υποθέσεις ως ειδήσεις γενικού ενδιαφέροντος. Τα στοιχεία που παραθέτουν είναι συνήθως χαλκευμένες ή ανεπιβεβαιώτες ειδήσεις και τα σχόλια διαπλέκονται μ' αυτές. Η παραπληροφόρηση, μ' άλλα λόγια, απευθύνεται στο συναίσθημα, αποπροσανατολίζει και χειραγωγεί το δέκτη. Από τα παραπάνω είναι φανερό πως πληροφόρηση και παραπληροφόρηση χρησιμοποιούν διαφορετικά μέσα και υπηρετούν διαφορετικούς στόχους».

3

Παράγραφος με αιτιολόγηση

Θεματική περίοδος	Θέμα – θέση / αξιολογική κρίση που εγείρει αβίαστα το ερώτημα γιατί
Λεπτομέρειες	Ανάπτυξη συλλογισμού – επιχειρημάτων Χρήση αιτιολογικών συνδέσμων – εκφράσεων
κατακλείδα	συμπέρασμα

π.χ. « Πίσω από τέτοιες τοποθετήσεις, ότι δηλαδή τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν είναι 'μέτρο πολιτικού ανθρωπισμού', αλλά έκφραση του δυτικού πολιτικού και πολιτισμικού ιμπεριαλισμού, κρύβεται, μεταξύ άλλων, μια παρανόηση της ιδέας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Γιατί η υιοθέτησή της εκ μέρους άλλων πολιτισμών δεν οδηγεί νομοτελειακά αυτούς τους πολιτισμούς σε αλλοτρίωση και απώλεια της ταυτότητας κι επειδή τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν είναι αυτονόητο μέρος του δυτικού πολιτισμού, αλλά σηματοδοτούν τις βαθιές κρίσεις του και θα έπρεπε λογικά ν' αποτελούν 'σύμμαχο' και όχι 'απειλή' για τους μη δυτικούς λαούς. Πάντως, αν αναλογιστεί κανείς ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου ήταν και είναι στη Δύση αντικείμενο έντονων αντιπαραθέσεων, τότε δεν πρέπει ν' απορεί για το γεγονός ότι αυτά και στους άλλους λαούς προκαλούν αντιδράσεις. Ίσως αυτό να είναι μια αναγκαία φάση στην πορεία αντικειμενικότερης προσέγγισής τους. Το γεγονός ωστόσο ότι κι εκείνοι που απορρίπτουν τα δικαιώματα του ανθρώπου ως δυτική ιδεολογία, τα επικαλούνται για να στηρίξουν διάφορα αιτήματά τους, αποδεικνύει ότι αυτά αποτελούν 'κληρονομιά ολόκληρης της ανθρωπότητας' ».

4

Παράγραφος με ορισμό

Θεματική περίοδος	- οριστέα έννοια - γένος (ευρύτερη έννοια στην οποία εντάσσεται η οριστέα) - ειδοποιός διαφορά (χαρακτηριστικό γνώρισμα)
Λεπτομέρειες	Ανάλυση της ειδοποιού διαφοράς
κατακλείδα	συμπέρασμα

π.χ. « Ιδεολογία είναι το σύνολο των αντιλήψεων που πρεσβεύει ένα άτομο γύρω από κάποιο θέμα σημαντικό της κοινωνικής ζωής (εκπαίδευση, οικονομική οργάνωση, δικαιοσύνη, κλπ.). Επειδή όμως η έννοια της κοινωνίας (προέλευση, δομή, σκοποί, λειτουργία, θεσμοί) αγκαλιάζει στο πλάτος της όλες τις άλλες (η εκπαίδευση π.χ. ενσαρκώνει τους σκοπούς της κοινωνίας και αποτελεί μία λειτουργία της), η κοινωνική ιδεολογία του ατόμου (δηλαδή το σύνολο των απόψεών του για τους σκοπούς και τη λειτουργία της κοινωνίας) έφτασε να υποκαταστήσει μόνη της όλες τις επιμέρους μορφές της ιδεολογίας ώστε, όταν λέμε ιδεολογία χωρίς άλλο περιοριστικό στοιχείο του λόγου, εννοούμε τις κοινωνικές αντιλήψεις του ατόμου. Προς αυτή η την κατεύθυνση απορρόφησης των υπάλληλων εννοιών δούλεψε και η επιστήμη της Κοινωνιολογίας που γεννήθηκε κι ανδρώθηκε μέσα στους τελευταίους αιώνες».

5

Παράγραφος με διαίρεση

Θεματική περίοδος	Ορισμός της διαιρετέας έννοιας
Λεπτομέρειες	Διαιρετική βάση (κριτήρια διακρίσεων) Πηλίκιο της διαίρεσης (έννοιες που προκύπτουν ως επιμέρους μορφές διαιρετέας) → ανάλυσή του
κατακλείδα	συμπέρασμα

π.χ. «Τέχνη είναι η ενέργεια αλλά και η ικανότητα του ανθρώπου να δημιουργεί έργα που αποκαλύπτουν το ωραίο και μέσω αυτού συγκινούν, εξευγενίζουν τα συναισθήματά μας, ενώ παράλληλα επιτελούν και σκοπούς κοινωνικούς. Οι τέχνες ανάλογα με το σκοπό που υπηρετούν διακρίνονται σε αισθητικές και πρακτικές. Οι πρώτες συνιστούν την καλλιτεχνική δημιουργία, γι' αυτό ονομάζονται και καλές τέχνες, ενώ οι δεύτερες περιλαμβάνουν οτιδήποτε βοηθάει τον άνθρωπο στην καθημερινή του πρακτική και ζωή».

Παράγραφος με αναλογία

Θεματική περίοδος	Αναφορά του περιγραφόμενου και του αναλογούντος αντικειμένου Λέξη / έκφραση δηλωτική της αναλογίας
Λεπτομέρειες	• χαρακτηριστικά / ιδιότητες του αναλογούντος αντικειμένου • χαρακτηριστικά / ιδιότητες του περιγραφόμενου αντικειμένου • χρήση παρόμοιων λέξεων / φράσεων κατά την περιγραφή των δύο για να φανεί η ομοιότητα και σε λεκτικό επίπεδο.
κατακλείδα	Επαναδιατύπωση / επιβεβαίωση της ομοιότητας

π.χ. «Η περίοδος των γηρατειών είναι για τον άνθρωπο ό,τι και η χειμερινή περίοδος για τη φύση. Στη διάρκεια του χειμώνα η γη, έχοντας αποδώσει τα γεννήματά της, αναπαύεται, καθώς ο καιρός γίνεται βαρύς, με σύννεφα που κρύβουν τον ήλιο, χιόνια που σκεπάζουν τις βουνοκορφές, καταιγίδες και ανέμους που 'δέρνουν' τη φύση. Με τον ίδιο τρόπο κι ο γερασμένος άνθρωπος αποσύρεται σε μια περίοδο ανάπαυσης, αφού εργάστηκε σ' όλη του τη ζωή και πρόσφερε με τον αγώνα του. Τώρα η διάθεσή του είναι βαριά, καθώς τα χιόνια που σωρεύτηκαν έχουν διώξει τη φρεσκάδα της νιότης, έχουν ασπρίσει την κορυφή του κεφαλικού, ενώ συνοδεύονται και από ασθένειες που ταλαιπωρούν τον οργανισμό. Όπως, λοιπόν, ο χειμώνας σημαίνει το κλείσιμο του φυσικού κύκλου, έτσι και τα γηρατειά σηματοδοτούν το κλείσιμο του ανθρώπινου βίου».

Παράγραφος με αίτιο κι αποτέλεσμα

Θεματική περίοδος	Φαινόμενο προς αιτιολόγηση – αιτιατό
Λεπτομέρειες	Ανάλυση του αιτίου ή των αιτίων Παρουσίαση των επιμέρους συνθηκών ή παραγόντων που δημιουργούν το φαινόμενο
κατακλείδα	Συμπέρασμα – επαναδιατύπωση της αιτιολογικής σχέσης

π.χ. «Είναι γεγονός ότι ο Έλληνας δεν διαβάζει. Δεν αγαπά το βιβλίο και τη μελέτη. Γιατί όμως; Κληρονομικά βάρη και φυλετικός χαρακτήρας; Μα τότε θα έπρεπε μάλλον το αντίθετο να συμβαίνει! Η εθνική κληρονομιά του Έλληνα είναι βαθιά πνευματική. Τότε; Πρέπει να παραδεχτούμε πως ο άνθρωπος δε γεννιέται αγκαλιά με το βιβλίο, του μαθαίνουν να το αγαπάει. Είναι θέμα γενικότερης παιδείας, που ξεκινάει βέβαια από την εκπαίδευση, από τα σχολεία όλων των βαθμίδων. Και εκεί φαίνεται πως υστερούμε. Γιατί εμείς από τα σχολεία βγάζουμε ανθρώπου που ακούν για βιβλίο, ακούν για μελέτη και το 'βάζουν στα πόδια'! Κακογραμμένα βιβλία και μέθοδοι σκουριασμένες απωθούν τους νέους από το βιβλίο και την ευπρόσδεκτη και γόνιμη γνώση. Εκπαίδευση που βασίζεται στη μηχανική πρόσληψη γνώσεων, στην ψυχρή χρησιμοθηρία, στη 'δια παντός μέσου' βαθμοθηρία, στη στείρα αποστήθιση δημιουργεί στη συνέχεια απέχθεια για το βιβλίο, το σχολείο, τη μάθηση. Το πρόβλημα του μαθήματος της έκθεσης' δεν είναι άσχετο με όλη αυτή την κακή εκπαίδευση. Κακές επιδόσεις στην έκθεση δεν σημαίνουν τίποτε άλλο από κακές σχέσεις με το βιβλίο γενικά.

Παράγραφος με συνδυασμό τρόπων ανάπτυξης

«Η πίστη σε ένα δόγμα είναι το υπόβαθρο του φανατισμού. Δόγμα είναι φιλοσοφική, ιδεολογική αρχή ή θρησκευτική δοξασία που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση του κύρους της. Το δόγμα, επειδή δεν ερμηνεύεται με τους κανόνες της λογικής και δεν απαιτεί τις αποδείξεις, απαιτεί την άκριτη αποδοχή του. Ο δογματισμός έχει, ωστόσο, την εξήγησή του, αν λάβουμε υπόψη μας πως το δόγμα έρχεται να καλύψει, να πληρώσει ψυχικές ανάγκες, ανθρώπινες μειονεξίες και ποικίλες υστερήσεις. Η ελλιπής, λόγου χάρη, παιδεία, η έλλειψη σταθερών ερεισμάτων στη ζωή και η μεταφυσική αγωνία εύκολα μπορούν να ωθήσουν τον άνθρωπο να

ζητήσει καταφύγιο σε ένα δόγμα που, όπως πιστεύει, θα τον λυτρώσει. Έτσι ο πιστός, θέτοντας τον εαυτό του στην υπηρεσία μιας 'ιερής' υπόθεσης, δημιουργεί ένα είδος εξάρτησης από το δόγμα, το οποίο και υπερασπίζεται με πάθος, φανατικά. Όποιος το απορρίπτει είναι λίγο-πολύ ασεβής εχθρός. Η έμμονη δε προσκόλλησή του σ' αυτό οδηγεί στη μισαλλοδοξία, τη φανατική δηλαδή αντιμετώπιση άλλων δοξασιών».

Οι αρετές μιας ολοκληρωμένης παραγράφου είναι:

- Η διάκριση σαφούς σκοπού: Η ανάπτυξη της παραγράφου καθορίζεται από τη θεματική πρόταση. Αυτή με τη σειρά της διαμορφώνεται από το σκοπό που βάζει ο συγγραφέας.
- Η ενότητα: Η παράγραφος δεν πρέπει να περιέχει λεπτομέρειες άσχετες με την κύρια ιδέα, που εκφράζεται από τη θεματική πρόταση. Σε μία παράγραφο που έχει ενότητα, κάθε πρόταση σχετίζεται άμεσα με την κύρια ιδέα, όπως αυτή εκφράζεται στη θεματική πρόταση
- Η αλληλουχία των νοημάτων: Σε κάθε παράγραφο οι λεπτομέρειες πρέπει να συνδέονται λογικά. Η σωστή σειρά εξαρτάται από το ύφος της παραγράφου και από τη φύση των λεπτομερειών που χρησιμοποιούμε. Έτσι:
 - ✓ Σε μία **αφηγηματική** παράγραφο, μπαίνουν σχεδόν πάντα με χρονολογική σειρά
 - ✓ Σε μία **περιγραφική** παράγραφο, παρουσιάζονται με βάση τη θέση που έχουν στο χώρο και τη μεταξύ τους σχέση
 - ✓ Σε μία **επεξηγηματική** παράγραφο, μπαίνουν κατά λογική σειρά: γνωστά-άγνωστα, εύκολα-δύσκολα, κλπ.
 - ✓ Σε μία **αποδεικτική** παράγραφο μπαίνουν κατά λογική σειρά: ασημαντα-σημαντικά.
- Η συνοχή: Οι λεπτομέρειες πρέπει να κατατάσσονται λογικά. Η νοηματική συνάφεια μεταξύ των προτάσεων, δηλαδή η νοηματική αλληλουχία, ονομάζεται **συνεκτικότητα**. Η μορφική σύνδεση των προτάσεων ονομάζεται **συνοχή** και είναι απαραίτητη για την ομαλή μετάβαση από το ένα νόημα στο άλλο. Η συνοχή επιτυγχάνεται με τους εξής τρόπους:

I. Με τη χρήση αντωνυμιών

II. **Με τη χρήση μεταβατικών / διαρθρωτικών λέξεων / εκφράσεων**, οι οποίες μπορεί να δηλώνουν:

- i. Εισαγωγή, επεξήγηση: δηλαδή, για να γίνω πιο σαφής, με άλλα λόγια, κλπ.
 - ii. Παράδειγμα: για παράδειγμα, λόγου χάριν, κλπ.
 - iii. Αίτιο αποτελέσμα: επειδή, έτσι, γι αυτό το λόγο, κλπ.
 - iv. Αντίθεση, εναλλαγή, εναντίωση: αν και, εντούτοις, αντιθέτως, αλλά, ακόμα κι αν, αντιθέτως, ακόμα κι αν, εκτός τούτου, όμως, ωστόσο, από την άλλη πλευρά, κλπ.
 - v. Χρονική σχέση ή διαδοχή: τώρα, πριν, έπειτα, πρώτα, τέλος, ύστερα, προηγουμένως, όταν εν τω μεταξύ, αργότερα, κλπ.
 - vi. Διάρθρωση του κειμένου: το άρθρο / η μελέτη / η εισήγηση / η ομιλία χωρίζεται σε ν μέρη: το πρώτο... κλπ.
 - vii. Όρο, προϋπόθεση: αν, εκτός αν, σε περίπτωση που, υπό τον όρο να, κλπ.
 - viii. Απαρίθμηση επιχειρημάτων, εισαγωγή νέων ιδεών: πρώτο, δεύτερο, κατ' αρχάς, τελικά, επίσης, ομοίως, τέλος, επιπλέον, επιπροσθέτως, κλπ.
 - ix. Συμπέρασμα, σχέση αιτίου-αποτελέσματος: επομένως, συνεπώς, συμπερασματικά, σύμφωνα με τα παραπάνω, εν συνόψει, με άλλα λόγια, για να συνοψίσουμε, συγκεφαλαιώνοντας, επιλογικά, κλπ.
 - x. Τοπική σειρά ή σχέση: εδώ...εκεί, πάνω...κάτω, μέσα...έξω, κοντά...μακριά, αριστερά...δεξιά, κλπ.
 - xi. Έμφαση: είναι αξιοσημείωτο ότι, θα ήθελα να τονίσω το εξής ότι, να επιστήσω την προσοχή σας σε, κλπ.
 - xii. Διάζευξη: ή, είτε, κλπ.
- III. **Με επανάληψη** αυτούσιων ή διατυπωμένων διαφορετικά λέξεων, ονοματικών φράσεων, προτάσεων, παραγράφων, κλπ.

IV. Με την ύπαρξη νοηματικής συγγένειας: οπότε τα νοήματα μεταξύ δύο προτάσεων σχετίζονται τόσο στενά μεταξύ τους, ώστε το ίδιο το νόημα να δείχνει τη σχέση τους, χωρίς την ανάγκη άλλης σύνδεσης.

- Η έμφαση των σημαντικών σημείων / λεπτομερειών της: Μέσα στην παράγραφο υπάρχουν λεπτομέρειες που θέλουμε να τονίσουμε. Δίνουμε έμφαση είτε με τη θέση που τους δίνουμε στην παράγραφο, είτε με την έκταση που τους δίνουμε στην ανάπτυξη της παραγράφου.

-

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

A. Να αναπτύξετε τις ακόλουθες **θεματικές περιόδους** με τον **τρόπο** που υποδεικνύεται στην παρένθεση:

- 1) Η ζωή στις μεγάλες πόλεις παρουσιάζει πολλά προβλήματα (παραδείγματα).
- 2) Οι μαθητές δεν έχουν ίσες ευκαιρίες για σπουδές κι ας παρέχεται η παιδεία δωρεάν (αιτιολόγηση).
- 3) Η απόλυτη εξειδίκευση είναι απόλυτη αμάθεια (αιτιολόγηση).
- 4) Τα καθήκοντα της γυναίκας μέσα στο σπίτι άλλαξαν τα τελευταία χρόνια (σύγκριση – αντίθεση).
- 5) Η ζωή στο χωριό είναι πολύ διαφορετική από τη ζωή στην πόλη (σύγκριση – αντίθεση).
- 6) Εργασία είναι η σκόπιμη δράση των ανθρώπων για την ικανοποίηση των αναγκών τους (ορισμός).
- 7) Οι ατομικές ελευθερίες είναι πολλών ειδών (διαίρεση).
- 8) Τον πολιτισμό τον διακρίνουμε σε τεχνικό και πνευματικό (διαίρεση).
- 9) Εκτός από τα καθήκοντα κάθε πολίτης έχει και ορισμένα δικαιώματα (διαίρεση).
- 10) Η εργασία εξανθρώπισε την αγέλη (αίτια – αποτελέσματα).
- 11) Πού οφείλεται η εγκληματικότητα των νέων; (αίτια – αποτελέσματα).
- 12) Τα παιδιά που μεγαλώνουν μέσα σε πολυκατοικίες μοιάζουν με πουλιά μέσα σε κλουβί (αναλογία).
- 13) Η ψυχή του παιδιού είναι εύπλαστη μάζα (αναλογία).

B. Να αναπτύξετε **δύο παραγράφους** με βάση τον **σκοπό** και τις **λεπτομέρειες** που δίνονται:

α' παράγραφος

Σκοπός: Ποια κριτήρια πρέπει να πάρει υπόψη του ο νέος για την επιλογή επαγγέλματος;

Λεπτομέρειες:

1. κλίσεις, ιδιαίτερες ικανότητες
2. προσωπική ικανοποίηση, χαρά από δημιουργική εργασία
3. συνεισφορά στην πρόοδο του κοινωνικού συνόλου.

β' παράγραφος

Σκοπός: Ποια πρέπει να είναι η στάση του πολίτη απέναντι στα μέσα μαζικής ενημέρωσης;

Λεπτομέρειες:

1. επιφυλακτικότητα, κριτική στάση
2. να διαπιστώνει αν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα τα δημοσιεύματα του Τύπου ή ό,τι προβάλλει η τηλεόραση.
3. να τα υποβάλλει σε προσεκτική βάσανο
4. να διασταυρώνει ό,τι διαβάζει, ακούει ή βλέπει και να εξετάζει τα κίνητρα

Επιμέλεια: Τσιριγώτη Σεβαστούλα